

معانی و بیان

دکتر کامل احمد نژاد

کتاب آمه

فهرست مطالب

۷	پیشگفتار	۹۹
۱۱	بیان	۹۹
۱۴	تشبیه	۷۹
۱۵	اجزای تشبیه	۷۴
۱۶	ادات تشبیه	۸۹
۱۹	وجه شبه	۸۹
۲۰	الف - تشبیه از نظر ذکر یا حذف وجه شبه:	۸۹
۲۱	ب - تشبیه از نظر ذکر یا حذف ادات تشبیه	۸۹
۲۳	۱- مفصل مرسل	۹۱
۲۴	۲- مفصل مؤکد	۸۷
۲۴	۳- مجمل مرسل	۸۸
۲۵	۴- مجمل مؤکد	۹۱
۲۶	ج - تشبیه از نظر حسی یا عقلی بودن طرفین تشبیه	۹۱
۳۱	تشبیه خیالی	۷۷
۳۱	تشبیه وهمی	۷۷
۳۱	د - تشبیه از نظر مفرد یا مرکب بودن طرفین	۷۷
۳۵	مثال‌های دیگر تشبیه مرکب به مرکب	۸۲
۳۸	تقسیم‌بندی تشبیه از جهت چگونگی ذکر طرفین	۶۴
۴۴	تشبیه از نظر معانی مختلف	۷۱
۵۱	تشبیه در تشبیه	۱۲۱
۵۱	ترکیب تشبیهات مختلف	۲۲۱
۵۳	استعاره	۷۱
۵۳	استعاره‌ی مصرحه	۸۲
۵۸	تقسیم استعاره به اعتبار بودن یا نبودن مناسبات طرفین	۸۲
۶۱	مجاز	۷۱
۶۲	۱- مجاز به علاقه‌ی محل و حال (محلّیه)	۵۱
۶۳	۲- مجاز به علاقه‌ی حال و محل (حالیه)	۵۱
۶۳	۳- مجاز به علاقه‌ی جنسیت	۵۱
۶۴	۴- مجاز به علاقه‌ی ماکان	۱۵۱
۶۵	۵- مجاز به علاقه مایکون	۲۵۱
۶۵	۶- مجاز به علاقه جزء و کل (جزئیّه)	۵۵۱

۶۶	۷- مجاز کل و جزء (کلیه)	۶۶
۶۶	۸- مجاز به علاقه‌ی پدر و فرزندی	۶۷
۶۷	۹- مجاز به علاقه‌ی آلیت	۶۷
۶۷	۱۰- مجاز به علاقه‌ی سببیت	۶۸
۶۸	کنایه	۹۳
۹۳	معانی	۹۳
۹۳	خبر	۹۴
۹۴	صدق و کذب خبر	۹۹
۹۹	اقسام خبر به حسب حال مخاطب	۱۰۲
۱۰۲	انشا	۱۰۳
۱۰۳	امر	۱۰۸
۱۰۸	نهی	۱۱۱
۱۱۱	استفهام	۱۱۶
۱۱۶	تمنّا	۱۱۸
۱۱۸	ندا	۱۱۹
۱۱۹	اسناد	۱۱۹
۱۱۹	احوال مسندالیه	۱۲۰
۱۲۰	ب- برای فزونی تقریر و ایضاح	۱۲۷
۱۲۷	ج- آوردن مسندالیه به صورت موصول	۱۳۷
۱۳۷	احوال مسند	۱۳۷
۱۳۷	۱- حذف مسند	۱۳۸
۱۳۸	۲- ذکر مسند	۱۳۹
۱۳۹	۳- تقدیم مسند	۱۴۰
۱۴۰	۴- مقید آوردن مسند	۱۴۱
۱۴۱	مجاز عقلی	۱۴۴
۱۴۴	حصر و قصر	۱۴۴
۱۴۴	شیوه‌های قصر	۱۴۸
۱۴۸	فصل و وصل	۱۴۸
۱۴۸	موارد فصل	۱۵۰
۱۵۰	موارد وصل	۱۵۰
۱۵۰	۱- توسط بین‌الکمالین	۱۵۰
۱۵۰	۲- وقتی که فصل معنی را دچار ابهام کند	۱۵۰
۱۵۰	ایجاز و اطناب و مساوات	۱۵۱
۱۵۱	ایجاز	۱۵۲
۱۵۲	اطناب	۱۵۵
۱۵۵	کتاب‌نامه	

معلقه از آن جهت که در آن تشبیه استعاره مجاز و کنایه که از آنجا که
خیال انگیزی شعرند در علم بیان بحث می شود و این علم را به آن سبب بیان نامیده اند که
در آن از بیان یکند معنی به عبارات های مختلف بحث می شود. معلقه آه می شنیده را که
به حاتم طایی مانند می کنند (تشبیه) و زمانی می گویند در خانه ای از آنجا که
معلقه آه می شنیده را که
معلقه آه می شنیده را که

بیان

عامل زیبایی و تأثیر شعر هر چیز دیگر هم باشد نقش تصویر در این زیبایی و تأثیر،
انکارناپذیر است. البته ممکن است بخشی از زیبایی شعر مربوط به عواملی باشد که درک
شود اما چگونگی آن به وصف در نیاید، اما آنچه مورد توجه اهل تحقیق و جستجو
است آن بخش از این عوامل است که قابل درک و توصیف است.
اینکه گفته اند خیال انگیزی اصل و جوهر شعر است هر چند تعریفی منطقی و بسیار
مجمل و شاید تا حدودی هم مبهم است، اما واقعیت مهمی را درباره ی شعر بیان می کند،
چون تا آنجا که اطلاع داریم شعر در همه ی زبان ها و همه ی زمان ها و همه ی مکان ها
بیان خیال انگیز و تصویری دریافت ها و ادراک ها است. البته، می توانیم این نکته را در
شعر زبان هایی که با آنها آشنا هستیم به طور مستقیم بررسی کنیم و در شعر زبان هایی که
با آنها آشنا نیستیم حتی از راه ترجمه متوجه شویم.
از قدیم ترین قطعه هایی که در زبان فارسی مانده است یکی از خسروانی های باربد
است:

قیصر ماه ماند و خاقان خورشید
آن من خدای، ابر مانند کامغاران^۱
که خواهد ماه پوشد که خواهد خورشید^۲
در این قطعه ی خسروانی منسوب به باربد سه تشبیه زیبا وجود دارد و شاید همین
تشبیه های زیبا هم سبب شده است که این قطعه تا زمان ما بماند.

۱. کامغاران: کامغاران (در فارسی «گک» و «غ» به یکدیگر تبدیل می شوند).
۲. موسیقی شعر، دکتر محمدرضا شفیعی کدکنی، چاپ اول، ۱۳۵۸، انتشارات آگاه، ص ۵۷۳ ما رسم الخط
شعر را امروزی کردیم، اصل و منشأ شعر و توضیح مربوط به آن را باید در موسیقی شعر دید.